

Ewa Dobrzyńska-Lankosz

Rozbudowa i modernizacja Biblioteki Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej – logistyczny majstersztyk

Forum Bibliotek Medycznych 7/1 (13), 269-285

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Mgr Ewa Dobrzyńska-Lankosz
Kraków – AGH

**ROZBUDOWA I MODERNIZACJA
BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ
AKADEMII GÓRNICZO-HUTNICZEJ
W KRAKOWIE
– LOGISTYCZNY MAJSTERSZTYK**

Abstract

In February 2014 the AGH University of Science and Technology Main Library, after lasting a few years redecoration and extension of the building, restarted its full activity. The article presents essential changes in the organization structure and functionality of the library, which were achieved as a result of the investment. As the whole library building was renovated, good logistical planning was essential, due to the necessity of ensuring the continuity of user service despite multiple transfer of employees, collections, equipment and furniture.

Streszczenie

W lutym 2014 roku Biblioteka Główna AGH, po trwającym kilka lat remoncie i rozbudowie gmachu na nowo uruchomiła swoją działalność w pełnym zakresie swych zadań. W artykule zaprezentowano zasadnicze zmiany w strukturze organizacyjnej i funkcjonalności Biblioteki, których dokonano w ramach inwestycji. Z uwagi na to, że remontem kapitalnym objęty był cały gmach biblioteczny, dlatego też niezbędne było wypracowanie wielu zabiegów (rozwiązań) logistycznych, wynikających z konieczności wielokrotnego przemieszczania pracowników, zbiorów, sprzętu i mebli przy jednoczesnym zachowaniu ciągłości obsługi użytkowników.

Budynek Biblioteki Główniej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie do użytku oddany został w 1966 roku, a powstał dzięki ogromnej determinacji ówczesnego dyrektora, Władysława Piaseckiego, który interesował się budownictwem bibliotecznym i w tym celu odbył kilka zagranicznych podróży zawodowych. Dzięki stypendium Fundacji Forda odwiedził Stany Zjednoczone, Anglię i Francję, gdzie zapoznawał się z najnowszymi trendami architektonicznymi w tym zakresie¹.

Budynek Biblioteki Główniej AGH był pierwszym w Polsce budynkiem bibliotecznym o konstrukcji modularnej. Konstrukcją nośną budynku są filary, dzięki czemu przemieszczanie lekkich ścianek działowych jest stosunkowo łatwym przedsięwzię-

¹ Jerzy Krawczyk, Barbara Janczak, Małgorzata Dudziak-Kowska: *Bibliotekarze w dziewięćdziesięciolecie Akademii Górniczo-Hutniczej*. Kraków 2009 s. 46

ciem. Korzystano z tej możliwości wielokrotnie, dostosowując przestrzeń do zmieniających się potrzeb Biblioteki.

Przestrzeń magazynowa zaplanowana została na 500 tys. jedn. obl. Już w latach 70. wartości te zostały przekroczone (1970 – 527.677 jedn. obl.²). W latach 80., gdy brak dostatecznej ilości powierzchni na zbiory zaczął być coraz wyraźniej odczuwalny, podjęte zostały pierwsze starania o rozbudowę gmachu. Ponadto budynek wymagał gruntownego remontu, gdyż użyte do budowy materiały zestarzały się, a rozwiązania techniczne przestały spełniać współczesne wymagania i nie były zgodne z obowiązującymi normami. Wprawdzie przeprowadzono kilka remontów, które objęły między innymi instalację c.o. (budynek w pierwotnym założeniu miał być ogrzewany wyłącznie poprzez nawiewy ciepłym powietrzem, co w naszych warunkach klimatycznych nie zdawało egzaminu), wymianę łatwopalnych ścianek działowych i sufitów podwieszanych na nowe, zgodne z obowiązującymi przepisami przeciwpożarowymi, oraz części instalacji elektrycznej. Notorycznie przeciekający dach łatany był każdego roku, ale zabiegi te nie odnosiły oczekiwanych efektów.

Równolegle podjęto wiele działań mających na celu wygospodarowanie dodatkowej powierzchni na zbiory. W pierwszej kolejności odzyskano trochę miejsca po wyprowadzeniu się z budynku Wydawnictw AGH oraz Kancelarii Tajnej. Wówczas to zbiory kartograficzne i literaturę firmową przeniesiono do oddzielnej czytelnicy, którą umieszczono w wyremontowanych pomieszczeniach po Kancelarii.

W latach 1995-2000 w zlokalizowanym w przyziemiu magazynie czasopism zainstalowano regały kompaktowe, co pozwoliło zaoszczędzić ok. 30% powierzchni magazynowej³. Inwestycja częściowo sfinansowana została ze środków Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej (projekt Librarius). Pozostałe środki pochodziły z budżetu Uczelni. Nasilający się problem braku miejsca magazynowego zbiegł się z okresem, kiedy to coraz więcej tytułów czasopism zaczęło ukazywać się w wersji elektronicznej. Biblioteka zrezygnowała więc z wersji drukowanych na rzecz elektronicznych i w ten sposób na kilka lat odsunięty został problem braku miejsca na zbiory, głównie czasopiśmienne. Alternatywny dostęp do zasobów BG spowodował ograniczenie ruchu w czytelnicy. Z tego względu zdecydowano się na zmniejszenie powierzchni Czytelnicy Ogólnej w jej części na antresoli. W wygospodarowanej w ten sposób przestrzeni utworzono dwa kolejne magazyny.

Wszystkie te działania były jednak działaniami krótkofalowymi. Wiadomo było, że kiedyś ostatecznie musi nastąpić koniec prowizorek i konieczna będzie zasadnicza, kompleksowa zmiana. Sprawdziło się powiedzenie, że „kropla drąży skałę”. Wreszcie po wielu latach starań ze strony dyrekcji BG cel został osiągnięty. Władze Uczelni

² Jerzy Krawczyk, Barbara Janczak, Małgorzata Dudziak-Kowalska: op. cit. s. 26

³ Jerzy Krawczyk, Barbara Janczak, Małgorzata Dudziak-Kowalska: op. cit. s. 32

zdecydowały się na radykalną zmianę wizerunku budynku BG i przeznaczyły na tę inwestycję odpowiednie środki finansowe. Początek był skromny – wymiana elewacji południowej (frontowej) i ocieplenie od tej strony budynku, wymiana poszycia dachu, przystosowanie podjazdu do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wkrótce, bo już w następnym roku, dzięki decyzji ówczesnego rektora AGH o kontynuacji przedsięwzięcia, nastąpił drugi etap remontu. Tym razem odnowieniu poddano elewacje: wschodnią i zachodnią. I znów czekały nas przemieszczenia, podobnie, jak rok wcześniej.

W wyniki obu remontów trzy ściany budynku zostały ocieplone, zainstalowano w nich nowoczesną stolarkę okienną, dach wreszcie przestał zalewać zbiory. Już w trakcie realizacji II etapu remontu przystąpiono do prac projektowych, których celem zasadniczym miało być powiększenie powierzchni magazynowej oraz dostosowanie budynku do obowiązujących przepisów przeciwpożarowych i potrzeb osób niepełnosprawnych. Tak szeroko zakrojona inwestycja oznaczała, że jest to najlepszy moment, by całkowicie od nowa zagospodarować przestrzeń biblioteczną i w ten sposób zdecydowanie usprawnić funkcjonalność Biblioteki. Prace nad projektem architektonicznym i projektami branżowymi trwały kilka miesięcy. Ze swej strony w dużym stopniu byliśmy do tej pracy przygotowani, bowiem już w 2000 r. na potrzeby projektu rozbudowy opracowany został przez nas szczegółowy program użytkowy. Ówczesny projekt nie doczekał się realizacji, ale program użytkowy można było wykorzystać przy pracach nad założeniami do nowego projektu. Wymagał on jedynie przeróbki i dostosowania do ostatecznie przyjętego w 2011 r. zakresu prac budowlanych.

Ponadto w okresie pomiędzy powstaniem obu projektów opracowano i wdrożono istotne zmiany organizacyjne. Były one etapem przygotowawczym do przyszłej modernizacji gmachu. Tak więc w 2007 r. połączone zostały oddziały formalnego i rzeczowego opracowania zbiorów w jeden Oddział Opracowania Zbiorów. Drugiej zmiany, likwidacji Oddziału Czasopism, dokonano w 2011 r., a pracownicy wraz z wykonywanymi przez siebie zadaniami przeszli do czterech oddziałów: Gromadzenia Zbiorów, Opracowania Zbiorów, Udostępniania Zbiorów i Oddziału Informacji Naukowej. Zmiany w strukturze organizacyjnej uwzględnione zostały w nowym projekcie rozbudowy i modernizacji Biblioteki Głównej. Wykorzystując możliwość dokonania nowego zagospodarowania przestrzeni wprowadzono też sporo zmian funkcjonalnych, które opisano poniżej.

Dzisiaj, po oddaniu inwestycji, każdego odwiedzającego Bibliotekę już na wejściu wita przestronny hol ze stanowiskami komputerowymi umożliwiającymi dostęp do katalogów bibliecznych, z wypożyczalnią i Strefą Wolnego Dostępu (SWD). SWD powstała w oparciu o doświadczenia innych bibliotek zarówno polskich, jak i zagranicznych. Zlokalizowana została na parterze budynku, gdzie na powierzchni 657 m² zgromadzono księgozbiór obejmujący ok. 60 tys. podręczników. Utworzenie jej oka-

zało się strzałem w dziesiątkę. Strefa wraz z ulokowanym w niej księgozbiorem, możliwością dokonywania samodzielnych wypożyczeń za pośrednictwem selfcheck-ów oraz dobrymi warunkami do pracy na miejscu (29 miejsc pracy), z dostępem do sieci WiFi, z pięknym widokiem na zielen za oknami, zaczęła cieszyć się wśród studentów dużą popularnością. Wydzielenie tej przestrzeni wiązało się z koniecznością przeniesienia pokoi pracy oddziałów Gromadzenia Zbiorów, Opracowania Zbiorów, sekcji scontrowej oraz serwerowni z parteru na I i II piętro do dobudowanej części.

Do istotnych zmian zaliczyć należy też połączenie wypożyczalni studenckiej i dla pracowników. Siedem stanowisk obsługiwanych przez bibliotekarzy zredukowano do czterech⁴. Obawy pracowników Oddziału Udostępniania, że stanowisk w nowym rozwiązaniu będzie za mało, okazały się nieuzasadnione. Zastosowanie wolnego dostępu do podręczników i doposażenie SDW w dwa stanowiska do samodzielnych wypożyczeń sprawiły, że nawet w okresie największego ruchu⁵ nie zanotowano nadzwyczajnych zatorów w obsłudze użytkowników.

Zlikwidowana została odrębna czytelnia czasopism, natomiast czytelnia ogólna – obecnie Czytelnia Główna, w której obecnie udostępnia się zarówno książki (6.400 egz.), jak i najpoczytniejsze czasopisma bieżące (384 tytuły) – została powiększona⁶. Czytelnia jest dwupoziomowa. Na antresolę, na której poza typowymi miejscami czytelnicznymi, mieszczą się 4 zamykane boksy przeznaczone do pracy indywidualnej, prowadzi kręte, o lekkiej konstrukcji, schody.

Czytelnia kartograficzna połączona została z czytelnią norm i patentów w jedną przestronną Czytelnię Norm, Patentów i Zbiorów Kartograficznych (302 m²). Wcześniej, należące do Oddziału Zbiorów Specjalnych (OZS) czytelnie zlokalizowane były po przeciwległych stronach budynku, co utrudniało sprawną obsługę obu jednocześnie. Dzięki scaleniu czytelni oraz zharmonizowaniu godzin korzystania wszystkich rodzajów zbiorów specjalnych, wydłużone zostały godziny obsługi użytkowników w zakresie udostępniania map.

Budynek od samego początku posiadał Czytelnię Książek Własnych. To kolejna przestrzeń, którą upodobali sobie użytkownicy, w szczególności studenci, którzy w tym miejscu mogą przygotowywać się do zajęć, czytać prasę itd. W trakcie trwającego w latach 1996-1999 remontu Czytelnia ta, z uwagi na przeniesienie katalogów z I piętra na parter oraz konieczność wygospodarowania dodatkowej powierzchni magazynowej, została zmniejszona nieomal o połowę. Dziesiątki studentów, odwiedzających ją codziennie, świadczyły o tym, że taka przestrzeń jest w Bibliotece nadal niezbędna.

⁴ w tym jedno stanowisko z odpowiednio obniżonym blatem przewidziano dla osób niepełnosprawnych

⁵ przełom semestru zimowego i letniego, kiedy w krótkim okresie notuje się zarówno dużo zwrotów, jak i wypożyczeń

⁶ Łączna powierzchnia – 442 m², w tym 324 m² na I p. oraz 118 m² na antresoli

Ponadto w Czytelni od czasu do czasu organizowane były różnego rodzaju prelekcje, spotkania z ciekawymi ludźmi itp. Toteż zasugerowano projektantom ponowne jej powiększenie. Obecnie Czytelnia Książek Własnych zajmuje powierzchnię 212 m². Wyposażona została w sprzęt audio-video (m.in. 6 ekranów LCD 50" i 60", mikrofony, konsolę dźwięku, tablet sterujący) i pozostały sprzęt, niezbędny do obsługi seminariów, konferencji. Sala dostosowana została także do potrzeb osób niedosłyszących poprzez zastosowanie w niej pętli indukcyjnej. W Czytelni zainstalowano mobilną ściankę działową, dzięki której całą przestrzeń można dzielić na dwie niezależne sale. Zwyczajowo jedna z nich pozostawiana jest do dyspozycji studentów; w drugiej mogą odbywać się zebrania, spotkania wewnętrznych zespołów roboczych itp. Okazjonalnie, gdy spodziewana jest większa frekwencja, ścianka mobilna jest składana i wówczas Czytelnia pełni także swoją drugą funkcję – sali do odczytów, seminariów, wykładów. W razie potrzeby w łatwy sposób można złożyć stoły (składane nogi) i dostawić dodatkowe krzesła, dzięki czemu w spotkaniu jednocześnie może wziąć udział większa liczba osób (ok. 60-70).

Biblioteka Główna AGH prowadzi szeroką działalność dydaktyczną. Dotychczas zajęcia odbywały się w Czytelni Oddziału Informacji Naukowej (OIN). Oznaczało to, że na czas trwania zajęć użytkownicy obsługiwani byli w pokojach pracy Oddziału, co wiązało się z dużym dyskomfortem zarówno dla użytkowników, jak i pracowników Oddziału. W ramach projektu powstała oddzielna salka seminaryjna wyposażona w stanowiska komputerowe oraz tablicę interaktywną. W sali tej odbywają się wykłady i ćwiczenia ze studentami, a także inne spotkania, na przykład grup roboczych, bez zakłócania pracy OIN.

Powiększona została powierzchnia magazynowa, a w magazynach zainstalowano nowe regały stałe i ruchome. Pozostałe pomieszczenia (czytelnie, hole, pokoje pracy) otrzymały nowe meble (biurka, stoły, stoliki, fotele, krzesła, siedziska, pufy, szafy, stojaki informacyjne, tablice i tabliczki informacyjne, drobny sprzęt AGD).

Powstała też profesjonalna serwerownia, wyposażona między innymi w wydajny system klimatyzacji precyzyjnej.

Wprowadzono wiele udogodnień dla osób niepełnosprawnych, takich jak podjazd dla wózków inwalidzkich, winda z instalacją głośnomówiącą, informującą o aktualnie wykonywanej czynności (np. otwieranie drzwi, informacja o kondygnacji, na której winda się znajduje) oraz z system alarmowym na wypadek jej unieruchomienia, stoliki, także komputerowe, z regulowaną wysokością blatu, wspomniana wyżej pętla indukcyjna w Czytelni Książek Własnych, toalety dla osób niepełnosprawnych.

Ostatecznie inwestycja została pomyślnie zakończona, choć na jej początku było wiele obaw, między innymi o to, czy uda się ją zrealizować bez zamykania na dłuższy okres czasu Biblioteki. Postawiony wykonawcom warunek, że w trakcie realizacji tak szeroko zakrojonej inwestycji Biblioteka musi działać w sposób ciągły egzekwowany

był z naszej strony z całą stanowczością, dzięki czemu w zasadzie cały czas BG obsługiwała użytkowników.

Zdarzały się wprawdzie przypadki krótkoterminowego zamykania jakiejś agendy, gdy trzeba było dokonać przeniesienia jej z jednego miejsca na drugie, ale zwykle taki zabieg trwał najwyżej kilka dni. Konieczne też było przejście, na czas remontu, na system jednozmianowy, ograniczając godziny otwarcia Biblioteki.

Zasadniczy problem pojawił się, gdy z nieomal całym dobytkiem trzeba było opuścić starą część budynku, która miała zostać poddana remontowi kapitalnemu. Aby jednak przenieść się do nowo dobudowanej części należało uzyskać formalną zgodę na użytkowanie. Kluczowa była pozytywna opinia ze strony Państwowej Straży Pożarnej. Ostatecznie udało się tę przeszkodę dosyć sprawnie pokonać.

W ciągu 4 lat przenosiliśmy się kilka razy. Remont południowej elewacji (2010 r.) oznaczał przesunięcie wszystkich osób i części zbiorów na stronę północną. Zafoliowane meble pozostały w remontowanych pomieszczeniach. Po zakończeniu prac remontowych wszystko wróciło na poprzednie miejsce. W następnym roku podobny los spotkał osoby, zbiory i sprzęt zlokalizowane od strony wschodniej i zachodniej.

Najtrudniejszy etap – to lata 2012-2013, kiedy rozpoczęła się dobudowa modułu o szerokości ok. 7 m do istniejącego gmachu wzdłuż całej północnej ściany przez wszystkie kondygnacje. Najpierw trzeba było całkowicie opuścić pomieszczenia od strony północnej, a gdy zakończona została dobudowa i nastąpiło połączenie i wykończenie nowopowstałych pomieszczeń, wówczas z prawie 5 tys. m² starej części budynku przenieśliśmy się na ok. 1 tys. m². Nieodzowne okazało się wywiezienie części sprzętu i zbiorów do baraku na Miasteczku Studenckim, który właśnie został opuszczony przez księgarnię, a nowy najemca jeszcze się w nim nie zagospodarował. Część księgozbioru udało się pozostawić na miejscu w starej części budynku szczelnie, na ile to było możliwe, zabezpieczając go folią. Było to znaczne utrudnienie dla wykonawców, szczególnie w momentach, gdy nieodzowne było operowanie spawarkami. Na czas tego typu prac, dla zachowania bezpieczeństwa, trzeba było ustawiać dodatkowe osłony. Zastosowany został wreszcie trzeci manewr: po osobach, które tuż przed lub podczas realizacji inwestycji przeszły na emeryturę nie zatrudniono nowych, ponieważ nie było możliwości zapewnienia im stanowisk pracy. Na nasz wniosek władze rektorskie zgodziły się na zamrożenie kilku etatów i odblokowanie ich po zakończeniu inwestycji.

Dzięki tym wszystkim zabiegom udało się pomyślnie przebrnąć przez remont. Był to niezwykle sprawdzian dla wszystkich pracowników. I chyba staliśmy się niezłymi ekspertami w dziedzinie logistyki.

W wyniku rozbudowy i modernizacji Biblioteka zyskała dodatkowe 1 169 m². Obecna powierzchnia – to 6 194,50 m², z czego dla Biblioteki – 6 114 m². Ok. 80 m² przeznaczono na rozdzielnię uczelnianą. Magazyny zamknięte – to ok. 2 tys. m², w któ-

rych przechowuje się ok. 1 130 000 zbiorów, w tym 425 377 książek, 145 377 wol. czasopism, 564 578 jednostek inwentarzowych zbiorów specjalnych (stan na 31 XII 2013 r.).

Od wielu lat marzyła się nam nowoczesna biblioteka, z wolnym dostępem do zbiorów, z odpowiednimi przestrzeniami wypoczynkowymi dla użytkowników. Bez dodatkowej powierzchni i modernizacji całości budynku nie byłoby to możliwe. Od lutego 2014 roku Biblioteka działa już w pełnym zakresie. Liczba odwiedzających ją użytkowników, szczególnie studentów, świadczy o tym, że spełnione zostały ich oczekiwania, że czują się tu dobrze nie tylko dlatego, że są obsługiwani w sposób profesjonalny i życzliwy, że stworzono im komfortowe warunki do nauki, ale też dlatego, że zorganizowano im strefy, gdzie mogą spędzić czas wolny pomiędzy zajęciami⁷.

Budynek BG AGH przed modernizacją

⁷ Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica (Kraków). Biblioteka Główna. Informator [online] / oprac. Marian Górkiewicz. Tryb dostępu: <http://winntbg.bg.agh.edu.pl/skrypty3/0322/informator.pdf> [4 IV2014]

Budynek BG AGH po modernizacji

Drzwi frontowe przed modernizacją elewacji południowej

Drzwi frontowe po modernizacji elewacji południowej

Modernizacja starej części budynku

Modernizacja starej części budynku

Tymczasowa ściana odgradzająca stary budynek od dobudowywanego modułu

Dobudowa modułu

Regały z księgozbiorem na placu budowy

Część księgozbioru na czas remontu wywieziono na Miasteczko Studenckie

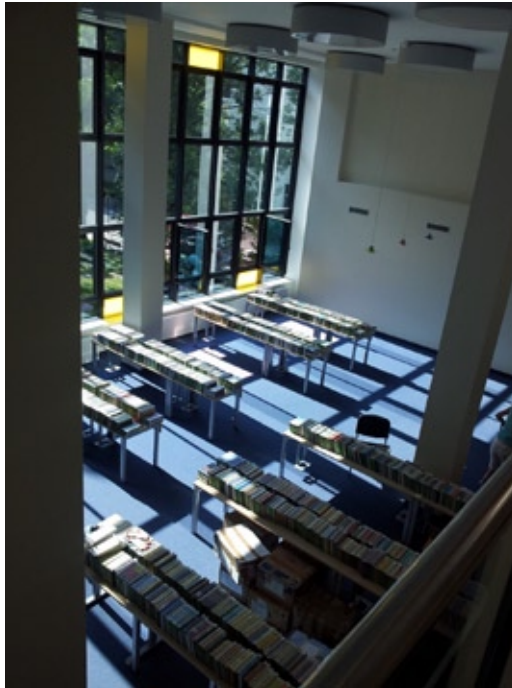
Tymczasowa Wypożyczalnia

Tymczasowo zorganizowana Czytelnia Główna w pomieszczeniu przyszłej Czytelni Książek Własnych

Czytelnia Główna – w oczekiwaniu na regały

Przenosiny

Czytelnia Główna po modernizacji

Pokoje pracy indywidualnej

Strefa Wolnego Dostępu

Główny hol, Wypożyczalnia, Katalogi, przejście do Strefy Wolnego Dostępu